

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

ЕСМАНОВ О. М.

УДК 654.569

Есманов О. М. Реформування системи державного фінансового контролю в Україні

У статті проведено аналіз сучасного стану та проблем функціонування державного фінансового контролю на різних рівнях суб'єктів бюджетного процесу. На основі узагальнених проблем визначено перспективи розвитку державного фінансового контролю з урахуванням міжнародних принципів організації фінансового контролю.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, фінансове порушення, фінансові відносини, бюджетні кошти, управління майном.

Табл.: 1. **Бібл.:** 9.

Есманов Олексій Миколайович – аспірант, кафедра теоретичної та прикладної економіки, Українська академія банківської справи Національного банку України (вул. Петропавлівська, 57, Суми, 40030, Україна)

E-mail: esmanoff@yandex.ru

УДК 654.569

UDC 654.569

Есманов А. Н. Реформирование системы государственного финансового контроля в Украине

В статье проведен анализ современного состояния и проблем функционирования государственного финансового контроля на различных уровнях субъектов бюджетного процесса. На основе обобщенных проблем определены перспективы развития государственного финансового контроля с учетом международных принципов организации финансового контроля.

Ключевые слова: государственный финансовый контроль, финансовое нарушение, финансовые отношения, бюджетные средства, управления имуществом.

Табл.: 1. **Библ.:** 9.

Есманов Алексей Николаевич – аспирант, кафедра теоретической и прикладной экономики, Украинская академия банковского дела Национального банка Украины (ул. Петропавловская, 57, Сумы, 40030, Украина)

E-mail: esmanoff@yandex.ru

Esmanov A. N. Reformation of State Financial Revision in Ukraine

The article analyzed the current situation and problems of the state financial control subjects at different levels of the budget process. Based on generalized problems it was identified prospects of state financial control in accordance with international principles of financial control.

Key words: state financial control, financial irregularities, financial relations, budget, property management.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 9.

Esmanov Aleksey N. – Postgraduate Student, Department of the Theoretical and Applied Economics, Ukrainian Academy of Banking of the National Bank of Ukraine (vul. Petropavlivska, 57, Sumy, 40030, Ukraine)

E-mail: esmanoff@yandex.ru

В умовах реформування фінансових відносин посилюється необхідність налагодження зваженої системи формування та використання бюджетних коштів та управління державним майном для забезпечення сталого економічного розвитку України. Дієвим важелем управління бюджетним процесом у сучасних умовах є державний фінансовий контроль як кінцева стадія бюджетного процесу та інструмент оптимізації використання обмежених фінансових ресурсів держави для максимально повного виконання нею власних функцій.

Розвиток державного фінансового моніторингу в Україні досліджувався значною кількістю науковців. Зокрема Н. В. Шевченко розглядала сучасний стан системи державного фінансового контролю, виділяла проблеми її організації та регулювання та формувала напрямки вдосконалення та подальшого розвитку [8], С. В. Осадчук розглядала стан державного фінансового контролю та напрямки стабілізації фінансово-бюджетної дисципліни на регіональному і місцевому рівнях [4], Т. О. Пожар систематизувала сутність, функції і види державного фінансового контролю [6], О. М. Чуль і Ю. М. Барський розглядали проблематику функціонування державного фінансового контролю на етапі економічного розвитку [7], О. Шевчук розглядав складові державного фінансового контролю та врахування ризиків під час проведення комплексного контролю за бюджетними коштами

державних корпорацій [9], С. Ю. Алексеева сформулювала теоретико-методологічні засади організації єдиної системи державного фінансового контролю [1], О. О. Жукова розглянула сутність внутрішнього державного фінансового контролю як важливу складову фінансової системи України [2].

Незважаючи на існування значної чисельності наукових робіт у даній сфері, залишаються малорозглянутими напрямки усунення проблем функціонування державного фінансового контролю на державному та місцевому рівнях з урахуванням міжнародних принципів організації фінансового контролю.

На основі викладеного можна сформулювати *завдання* дослідження, яке полягає в формуванні напрямків розвитку сучасної системи державного фінансового контролю на основі узагальнених проблем її функціонування як на державному, так і на регіональному рівнях.

Розвиток фінансових відносин, зростання чисельності платників податків і суб'єктів бюджетних видатків призвели до необхідності розвитку державного фінансового контролю як інструменту забезпечення формування, розподілу, перерозподілу та використання частини ВВП через бюджетну сферу.

Державний фінансовий контроль – це система здійснення контрольних заходів, організації внутрішнього аудиту, інспектування з метою забезпечення оптималь-

ного управління бюджетними ресурсами та державним майном на основі принципів законності, ефективності, економічності, результативності та прозорості.

У систему органів, що забезпечують реалізацію державної політики у сфері фінансового контролю, входять Державна фінансова інспекція України та Рахункова палата України. Державна фінансова інспекція України є органом фінансового контролю виконавчої влади та підпорядковується Кабінету Міністрів України. При цьому основним завданням Державної фінансової інспекції є розробка пропозицій щодо удосконалення фінансового контролю, який забезпечує дана інституція. У той же час Рахункова палата України підпорядковується Верховній Раді України і забезпечує частину функцій з організації контролю за своєчасним виконанням фінансування державних видатків.

Об'єктами державного фінансового контролю є одночасно бюджетні підприємства, установи і організації, підприємства що фінансуються чи частково використовують у своїй діяльності бюджетні фінансові ресурси, а також фінансові відносини та власне бюджетні кошти і державне майно, які фінансуються з державного і/або місцевих бюджетів.

Нормативною основою державного фінансового контролю є базові кодекси, закони та положення й інструкції про діяльність бюджетних підприємств, установ і організацій.

Основні тренди сучасного державного фінансового контролю наведено в *табл. 1*.

після здійснення бюджетних відносин, при цьому частка ревізій у складі видів контрольних заходів коливалася від 91.6% у 2010 р. до 95.8% у 2012 р.і, що є однією з причин існування значної кількості фінансових порушень.

Незважаючи на дані тенденції, досить високими показниками характеризуються наявні фінансові порушення, зокрема зросла кількість виявлених фінансових порушень на 100 контрольних заходів з 83.1% у 2010 р. до 85.4% у 2012 р., а аналогічний показник проведення незаконних витрат зріс відповідно з 79.9% у 2010 р. до 81.3% у 2012 р., що свідчить про розбалансованість бюджетного процесу, низьку фінансову культуру, існування системних порушень та малодієвість нормативного, інформаційного та кадрового забезпечення фінансових відносин в Україні. За результатами контрольних перевірок Державною фінансовою інспекцією визначається значна кількість направлених інформацій про результати ревізій, перевірок державних закупівель і комісійних перевірок для прийняття управлінських рішень, проте прийняті управлінські рішення, за наведеними показниками, не забезпечують зниження кількості та суми фінансових порушень у наступних бюджетних періодах.

На основі узагальнення сучасного розвитку державного фінансового контролю встановлено, що системи ДФК в Україні частково враховує міжнародні принципи організації та проведення фінансового контролю [8, с. 43].

Таблиця 1

Показники результатів заходів державного фінансового контролю в Україні в 2010 – 2012 рр.

Показник	2010 р.	2011 р.	Січень – травень 2012 р.
Проведено контрольних заходів, тис. од.	15.4	13.4	4.8
Ревізій певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності	14.1	12.4	4.6
Кількість підприємств, установ і організацій, охоплених ревізіями, перевітками державних закупівель та комісійними перевітками, тис.	14.3	12.5	4.6
Виявлено фінансових порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, тис.	12.8	11.6	4.1
Недоотримано фінансових ресурсів, тис.	10.0	9.1	3.0
Проведення витрат з порушенням законодавства, тис.	12.3	11.1	3.9
Кількість направлених інформацій про результати ревізій, перевірок державних закупівель та комісійних перевірок для прийняття управлінських рішень, тис.	17.4	16.3	5.0

Джерело: [5].

На основі наведеної в табл. 1 інформації узагальнено, що поступово спостерігається скорочення чисельності проведених контрольних заходів за рахунок впровадження принципу ризикоорієнтованого підходу фінансового контролю, у той же час скорочувалася кількість ревізій певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності у складі проведених Державною фінансовою інспекцією контрольних заходів. На постбюджетний характер сучасного державного фінансового контролю в Україні вказує переважання у складі контрольних заходів саме ревізій, які проводяться

Сьогодні існує ряд недоліків у системі ДФК:

- ✦ порушення принципів і норм бюджетного законодавства;
- ✦ порушення в порядку та процедурі проведення державних закупівель;
- ✦ порушення в процедурі поділу бюджетних коштів між бюджетами та фондами різних рівнів;
- ✦ неефективність управління державним майном у частині необ'єктивності умов його використання та оренди, умов продажу земельних ділянок [4].

У даний час відсутній базовий закон про державний фінансовий контроль, що визначає коло об'єктів і суб'єктів, їх функції, завдання і повноваження при проведенні державного фінансового контролю. При цьому необхідно чітко виділити коло повноважень та відповідальності при проведенні контрольних заходів Рахунковою палатою України та Державною фінансовою інспекцією України [3, с. 142]. Так само відсутнє гармонізоване законодавче визначення економічної сутності та контрольних процедур у системі діяльності органів державного сектора.

Для усунення виявлених недоліків у системі державного фінансового контролю необхідним є:

- ✦ дотримання міжнародних принципів фінансового контролю на державному та регіональному рівнях;
- ✦ впровадження превентивних форм державного фінансового контролю в роботу контролюючих суб'єктів;
- ✦ організація роботи внутрішнього аудиту в бюджетних установах та організаціях;
- ✦ використання ризикоорієнтованого підходу при виборі об'єктів перевірки серед бюджетних підприємств, установ, організацій і підприємств, що використовують бюджетні фінансові ресурси або державне майно.

Наведені пропозиції нададуть змогу усунути суттєві недоліки в методиці та організації перевірок державного фінансового контролю та сприятимуть максимально повному цільовому використанню бюджетних коштів та державного майна.

ВИСНОВКИ

З наведеного вище можна зробити такі висновки.

1. Державний фінансовий контроль є пріоритетною сферою розвитку фінансових відносин як інструмент забезпечення найбільш повного обсягу коштів до державного бюджету та їх раціонального використання та управління державним майном.

2. У сучасних умовах внаслідок існування недоліків у нормативно-правовому, організаційно-технічному, інформаційному та кадровому забезпеченні в системі державного фінансового контролю сформовано ряд системних проблем, що призводять до нераціонального управління державним майном і використання бюджетних ресурсів. У складі видів контрольних заходів державного фінансового контролю переважали ревізії певного комплексу або окремих питань фінансово-господарської діяльності, що не забезпечує превентивний характер державного фінансового контролю в Україні.

3. Для вдосконалення існуючої системи державного фінансового контролю та подолання наявних системних недоліків пропонується змінити Концепцію розвитку державного фінансового контролю з переміщенням акцентів на попередній і поточний фінансовий контроль, що надасть змогу управляти фінансовими ресурсами під час бюджетних відносин і забезпечить оптимальність використання обмежених бюджетних коштів. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Алексєєва С. Ю.** Необхідність та напрями удосконалення державного фінансового контролю в Україні / С. Ю. Алексєєва // Управління розвитком. – 2011. – № 2 (99). – С. 112 – 114.
2. **Жукова О. О.** Внутрішній державний фінансовий контроль: стан і перспективи розвитку / О. О. Жукова // Управління розвитком. – 2011. – № 19 (116). – С. 50 – 52.
3. **Зайцева Х. В.** Державний фінансовий контроль: стан та перспективи розвитку / Х. В. Зайцева // Управління розвитком. – 2011. – № 2 (99). – С. 141 – 143.
4. **Осадчук С. В.** Стан та проблеми державного фінансового контролю на регіональному та місцевому рівні / С. В. Осадчук // Теоретичні та прикладні питання державотворення. – 2008. – № 3.
5. Офіційний сайт Державної фінансової інспекції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkrs.gov.ua/>. – Заголовок з екрану.
6. **Пожар Т. О.** Сутність, функції і види державного фінансового контролю / Т. О. Пожар // Збірник наукових праць «Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України». – 2011. – Вип. 31.
7. **Чуль О. М.** Система державного фінансового контролю: функціонування, проблематика, оптимізація / О. М. Чуль, Ю. М. Барський // Економічний простір. – 2011. – № 45. – С. 193 – 202.
8. **Шевченко Н. В.** Реформування системи державного фінансового контролю в Україні: проблеми та перспективи / Н. В. Шевченко // Вісник Української академії банківської справи, 2010. – № 2 (29). – С. 42 – 45.
9. **Шевчук О.** Державний фінансовий контроль: наукова парадигма / О. Шевчук // Вісник КНТЕУ. – 2011. – № 1. – С. 41 – 50.

Рецензент – д-р екон. наук., проф., завідувач кафедри фінансів ДВНЗ «УАБС НБУ» **Леонов С. В.**